

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ **Janusz Korczak** ΣΤΟΝ ΣΕΒΑΣΜΟ

Επιμέλεια - Μετάφραση από τα πολωνικά
Μπεάτα Ζουλκιέβιτς

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλογικό σημείωμα

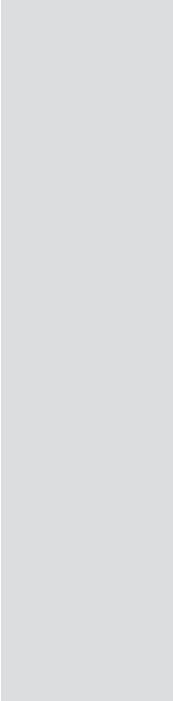
11

Το δικαίωμα του παιδιού στον σεβασμό

17

Η ζωή και το έργο του Janusz Korczak

67

Janusz Korczak

Το δικαίωμα
του παιδιού
στον σεβασμό

Υποτίμηση – Δυσπιστία

Από τα πρώτα μας βήματα μεγαλώνουμε εκλαμβάνοντας το μεγάλο ως κάτι σημαντικότερο από το μικρό.

«Είμαι μεγάλος» χαίρεται το παιδί που το έβαλαν πάνω στο τραπέζι.

«Είμαι πιο ψηλός από σένα» διαπιστώνει με περηφάνια, συγκρίνοντας το μπόι του με αυτό του συνομήλικού του.

Είναι δυσάρεστο να σηκώνεσαι στα δάχτυλά σου και να μην μπορείς να φτάσεις, δύσκολα προλαβαίνεις τους μεγάλους με τα μικρά βηματάκια σου, απ' το μικρό σου χέρι γλιστράει το ποτήρι. Αδέξια, με κόπο, σκαρφαλώνει το παιδί στην καρέκλα, στο αμάξι, στα σκαλιά. Δεν μπορεί να πιάσει το πόμολο, να κοιτάξει έξω απ' το παράθυρο, να κατεβάσει κάτι ή να το κρεμάσει, γιατί είναι ψηλά. Το πλήθος το σκεπάζει, δεν το προσέχουν, το σπρώχνουν. Είναι άβολο, δυσάρεστο, να είσαι μικρός.

Τον σεβασμό και τον θαυμασμό ξυπνάει αυτό που είναι μεγάλο, αυτό που καταλαμβάνει περισσότερο χώρο. Το μικρό είναι ασήμαντο, αδιάφορο. Μικροί άνθρωποι – μικρές ανάγκες, χαρές και λύπες.

Εντυπωσιάζουν: οι μεγάλες πόλεις, τα ψηλά βουνά, τα ψηλόκορμα δέντρα.

Λέμε: «Μεγάλο έργο, μεγάλος άνθρωπος».

Ενώ το παιδί είναι μικρό, ελαφρύ – άρα λιγότερη ύπαρξη. Πρέπει να σκύψουμε, να χαμηλώσουμε προς εκείνο.

Και το χειρότερο. Το παιδί είναι αδύναμο.

Μπορούμε να το σηκώσουμε, να το πετάξουμε προς τα πάνω, να το αναγκάσουμε να καθίσει. Μπορούμε να το σταματήσουμε βίαια όταν τρέχει, να του ακυρώσουμε την προσπάθεια.

Όσες φορές δεν υπακούει, έχω ως εφεδρεία τη δύναμη. Λέω: «Μη φύγεις, μην αγγίξεις, κάνε πέρα, δώσ' το πίσω». Αυτό ξέρει ότι είναι αναγκασμένο να υπακούει, πόσες φορές όμως θα προσπαθήσει μάταια πριν το κατανοήσει, πριν παραδοθεί, πριν παραιτηθεί;

Ποιος και πότε, σε πόσο έκτακτες συνθήκες, θα τολμήσει να σπρώξει τον ενήλικα, να τον τραβήξει, να τον χτυπήσει; Ενώ πόσο εύκολα είναι ο καθημερινός, αθώος φούσκος, το δυνατό τράβηγμα του χεριού, το οδυνηρά σφιχτό χάδι.

Η αίσθηση της αδυναμίας τρέφει τον σεβασμό για τη δύναμη. Ο καθένας, όχι πια μόνο ο ενήλικας αλλά και ο μεγαλύτερος και δυνατότερος, μπορεί βάνουσα να εκφράσει τη δυσαρέσκειά του, να υποστηρίξει βίαια την απαίτησή του και να επιβάλει υπακοή· μπορεί ατιμώρητα να βλάψει.

Με το παράδειγμά μας διδάσκουμε την υποτίμηση του πιο αδύναμου. Κακό σχολείο, ζοφερή προφητεία.

* * *

Η όψη του κόσμου έχει αλλάξει. Δεν είναι πια η δύναμη των μυών που εκτελεί τα έργα και μας προασπίζει από τον εχθρό. Δεν είναι η δύναμη των μυών που αρπάζει από τη γη, τα δάση και τη θάλασσα την κυριαρχία, τον κορεσμό και την ασφάλεια. Τώρα η μηχανή είναι ο υποταγμένος σκλάβος. Οι μύες έχουν χάσει το αποκλειστικό προνόμιο και προτέρημα. Ο μεγαλύτερος σεβασμός στρέφεται τώρα στον νου και στη γνώση.

Η ύποπτη αποθήκη, το ταπεινό κελί του στοχαστή μετατράπηκαν σε μεγάλες αίθουσες και μέγαλα ερευνητών. Αυξάνονται οι όροφοι των βιβλιοθηκών, στενάζουν τα ράφια κάτω από το βάρος των βιβλίων. Γέμισαν οι ναοί του υπερήφανου μυαλού. Ο άνθρωπος της γνώσης δημιουργεί και διατάζει. Τα ιερογλυφικά ψηφία και γράμματα πετούν κάθε τόσο στα πλήθη καινούργια επιτεύγματα, μαρτυρούν το μεγαλείο του ανθρώπου. Όλα αυτά πρέπει να εντυπωθούν στη μνήμη και να γίνουν κατανοητά.

Παρατείνονται τα χρόνια των επίπονων σπουδών – όλο και περισσότερα σχολεία, εξετάσεις, τυπωμένες λέξεις. Ενώ το παιδί, μικρό και αδύναμο, δεν έζησε πολλά ακόμη – δεν έχει διαβάσει, δεν ξέρει...

Φοβερά δύσκολο ζήτημα: Πώς να μοιράζονται τα κατακτημένα εδάφη, ποια καθήκοντα σε ποιον και με ποιες αμοιβές, πώς να διαχειριστούμε την κατακτημένη υδρόγειο. Πόσο και πώς πρέπει να κατανεμηθούν τα συνεργεία για να ταΐσουμε τα πεινασμένα για δουλειά χέρια και μυαλά; Πώς να κρατηθεί

το πλήθος των ανθρώπων υπάκουο και στην τάξη; Πώς να προφυλαχτούμε από την κακοβουλία και την παραφροσύνη του ατόμου; Πώς να γεμίσουμε τις ώρες της ζωής με δράση, ξεκούραση και διασκέδαση; Πώς να τις προστατεύσουμε από την απάθεια, τον κορεσμό και την πλήξη; Πώς να δένουμε τους ανθρώπους σε πειθαρχημένα σύνολα, να διευκολύνουμε τη συνεννόησή τους; Και πότε να τους διαλύουμε, πότε να τους χωρίζουμε; Τη μια να επισπεύδουμε και να ενθαρρύνουμε και την άλλη να φρενάρουμε. Εδώ ν' ανάβουμε, εκεί να σβήνουμε.

Οι πολιτικοί και οι νομοθέτες τα δοκιμάζουν όλα αυτά προσεχτικά, και όμως σφάλλουν ξανά και ξανά.

Συζητούν και για το παιδί, και αποφασίζουν, αλλά ποιος θα ζητήσει με αφέλεια τη γνώμη του και τη συγκατάθεσή του; Τι λόγο μπορεί να έχει ένα παιδί;

Κοντά στον νου και στη γνώση, στον αγώνα για την ύπαρξη και τις επιρροές βοηθά και η πανουργία. Ο προνοητικός θα μυρίσει το σωστό μονοπάτι και θα ανταμειφθεί υπεράξια – πέρα από την όποια έντιμη εκτίμηση αποκτά ξαφνικά και εύκολα, εντυπωσιάζει και ξυπνά τον φθόνο. Με πονηριά πρέπει να γνωρίσεις τον άνθρωπο – εδώ πια δεν υπάρχουν εικονοστάσια αλλά το ακούρι της ζωής.

Και το παιδί σουλατσάρει ανήμπορο με το σχολικό βιβλίο του, με την μπάλα του, με την κούκλα του, και διαισθάνεται πως κάτι σημαντικό και ισχυρό συμβαίνει πέρα από το ίδιο και χωρίς τη συμμετοχή του, κάτι που αποφασίζει για τη μοί-

ρα του και τη δυστυχία του, κάτι που το τιμωρεί και το επιβραβεύει, και το λυγίζει.

Το άνθος προμηνύει τον μελλοντικό καρπό, το κλωσόπουλο θα γίνει κότα που γεννά αυγά, το μοσχάρι θα δίνει γάλα. Ενώ για την ώρα μόνο έννοιες, έξοδα και άγχος: Θα επιζήσει; Δεν θα μας απογοητεύσει;

Όσο είναι μικρό, ξυπνά ανησυχίες. Πρέπει να περιμένεις πολύ, ίσως γίνει στήριγμα στα γηρατειά σου και όλα θα σου τα ανταποδώσει με το παραπάνω. Η ζωή όμως γνωρίζει ξηρασίες, παγωνιές και χαλάζια που εξασθενούν και καταστρέφουν τις σοδειές.

Ψάχνουμε την ένδειξη, επιδιώκουμε να προβλέψουμε, να εξασφαλίσουμε. Μια ανήσυχη προσμονή για αυτό που θα γίνει αυξάνει την υποτίμηση αυτού που ήδη υπάρχει.

Μικρή είναι η εμπορική αξία του νέου βλαστού. Μόνο ενώπιον του Νόμου και του Θεού το άνθος του μήλου αξίζει όσο και το μήλο, τα πράσινα βλαστάρια όσο και το ώριμο σιτάρι.

Νταντεύουμε, προστατεύουμε, τρέφουμε, μορφώνουμε. Χωρίς να μεριμνά, παίρνει. Τι θα ήταν χωρίς εμάς, στους οποίους οφείλει τα πάντα;

Μονάχα, αποκλειστικά, τα πάντα – μόνο εμείς.

Ξέρουμε τους δρόμους για την επιτυχία, δίνουμε οδηγίες και συμβουλές. Αναπτύσσουμε τα προσόντα του, καταστέλουμε τα ελαττώματά του. Κατευθύνουμε, διορθώνουμε, προετοιμάζουμε. Τίποτα αυτό – όλα εμείς.

Ο Γιάνους Κόρτσας ήταν πολωνοεβραίος παιδίατρος, παιδαγωγός, συγγραφέας, δημοσιογράφος, κοινωνικός ακτιβιστής. Με μια συγγραφική κληρονομιά που περιλαμβάνει περισσότερα από 20 βιβλία και πάνω από 1.400 κείμενα δημοσιευμένα σε εφημερίδες και περιοδικά, θεωρείται σήμερα πρόδρομος της υπεράσπισης των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς οι πρωτοποριακές μέθοδοι διαπαιδαγώγησης που εφάρμοζε επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τη σύνταξη της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Το παρόν δοκίμιο, που μεταφράζεται για πρώτη φορά στα ελληνικά, γράφτηκε το 1928. Συμπυκνώνει και αποτυπώνει την κεντρική ιδέα ολόκληρου του έργου του, ενώ παράλληλα αναδεικνύει την ιδιαίτερη γλώσσα του συγγραφέα, τον μοναδικό τρόπο με τον οποίο κτίζει και εκφράζει τις σκέψεις του. Καινοτόμος εκπαιδευτικός με ουσιαστική και ποικίλη πρακτική εμπειρία, ο Κόρτσας διεκδικεί τον σεβασμό και την τήρηση των δικαιωμάτων του παιδιού. Απαιτεί, μεταξύ άλλων, τον σεβασμό στην άγνοια του παιδιού, στις αποτυχίες και στα δάκρυά του, στην παρούσα στιγμή του, στο να είναι αυτό που είναι...

Η έκδοση συμπληρώνεται από φωτογραφικά ντοκουμέντα της εποχής, καθώς και από εκτενή αναφορά στη ζωή και στο έργο του Γιάνους Κόρτσας, ενός μοναδικού ανθρώπου που έμεινε πιστός στις αρχές του μέχρι τέλους, συνοδεύοντας τα παιδιά που είχε υπό τη φροντίδα του στα κρεματόρια του ναζιστικού στρατοπέδου Τρεμπλίνκα και στον θάνατο.

ISBN:978-618-03-0882-2

9 786180 308822

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. 80882